

Cursus portret schilderen - Les 4

Inhoud: compositie

Inhoud

Een interessante vlakverdeling	2
De gulden snede verwerken in je tekeningen	3
Opdracht 1 – gulden snede	4
Dynamiek en beweging creëren.....	5
Kader	6
Opdracht 2 – dynamiek	6
Sturing van het oog door het beeldvlak.....	7
Je kunt de aandacht ergens op vestigen door.....	7
Spanning in lijnen	8
De drie aangezichten.....	9
De drie standpunten	10
De drie standpunten op een rij.....	10
Inzoomen of uitzoomen	11
Opdracht 3 – emotie uitdrukken	11
Afwijkende composities	12
Opdracht 4 – afwijkende compositie.....	12

In deze les leer je over compositie en gebruik je de resterende tijd om je onderschildering op canvas af te maken.

Een interessante vlakverdeling

Vaak worden schetsen overgeslagen, terwijl zij juist kunnen helpen om een portret meteen geslaagd op het papier te zetten.

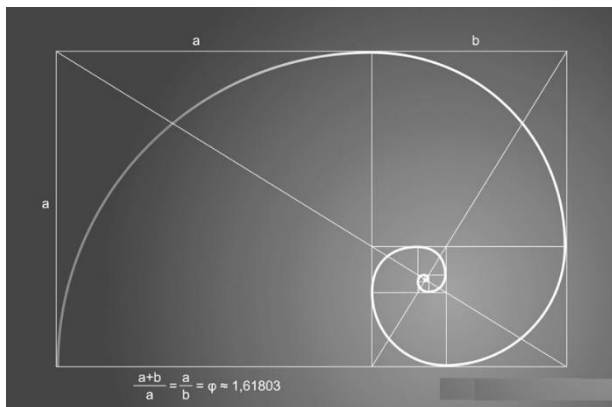
Eén van de dingen die veel invloed heeft op de impact die je tekening zal maken is de compositie. Oftewel de vlakverdeling.

Als je van nature al een gevoel voor vorm en compositie hebt, kan het zijn dat je automatisch een interessante compositie zult kiezen.

Mocht je dit niet hebben, of wil je er meer over weten, dan volgt nu informatie over hoe je een boeiende vlakverdeling creëert .

Afbeelding: April Coppini op highdesertmuseum.org en [haar Facebook pagina](#).

De gulden snede

De gulden snede is een verhouding die wij van nature als harmonieus en prettig ervaren. De verhouding van de gulden snede is om precies te zijn 1,618:1, maar eenvoudigweg kun je hem plaatsen op 1/3 van je tekening, zowel horizontaal als verticaal.

Interessant genoeg komt deze verhouding overal in de natuur voor, ook in ons lichaam. Daarom verbaasd het me niets dat ook wij hier van nature gevoel voor hebben.

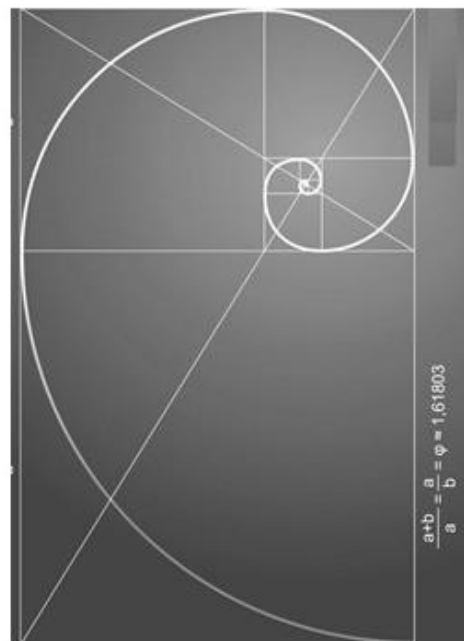
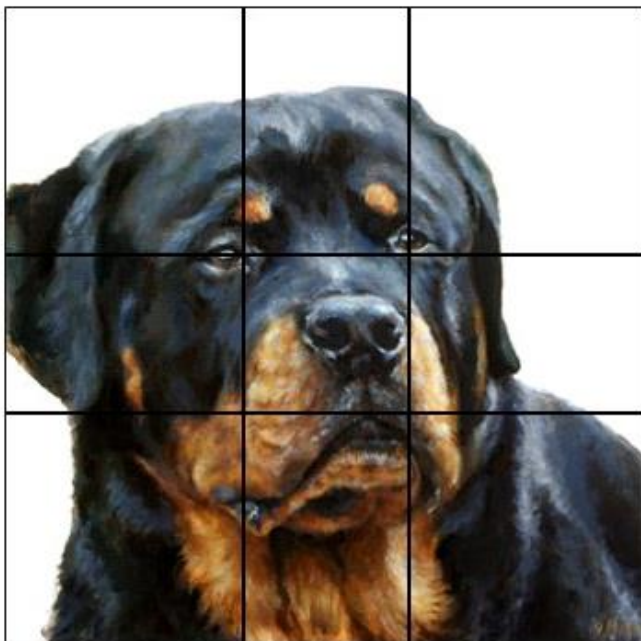
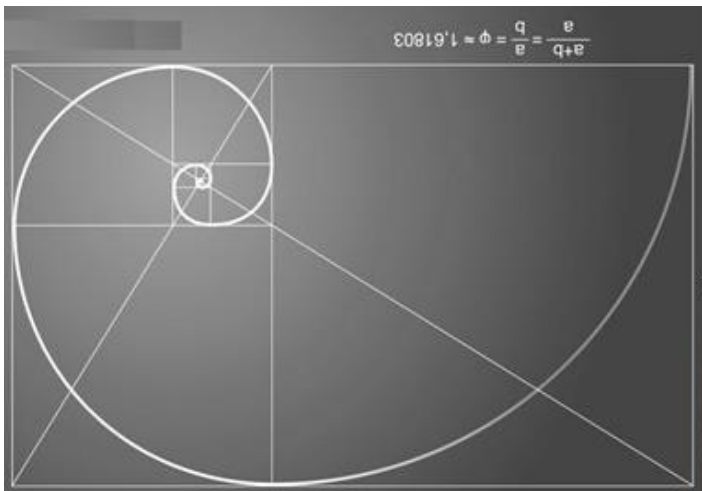
De gulden snede staat niet op zichzelf, het is een verhouding die bestaat binnen de logaritmische spiraal. Deze spiraalvorm zie je terug in bloemen, groente, een orkaan, een slakkenhuis enzovoorts...

De gulden snede verwerken in je tekeningen

Wat kun je nu met de gulden snede qua compositie? Je kunt (delen van) je onderwerp, interessante punten en overgangen op de gulden snede plaatsen, zodat de aandacht ernaartoe gaat of het werk in balans komt. Dit kan zowel in verticale als horizontale positie.

Hieronder zie je enkele voorbeelden waarbij belangrijke richtingslijnen en focuspunten precies of bijna op de gulden snede zijn geplaatst.

Opdracht 1 – gulden snede

Benodigde materialen

- Gebrande omber/zwart, medium, penseel nr. 4/6, palet / grafietpotlood
- Een afbeelding als voorbeeld

Stap 1

Kies een foto of verschillende foto's als uitgangspunt, waarbij een heel persoon of dier met omgevingsruimte te zien is.

Stap 2

Maak nu vanuit deze afbeelding(en) een schets of meerdere schetsen met een boeiende, harmonieuze compositie. Maak deze in verf of potlood naar keuze.

Stap 3

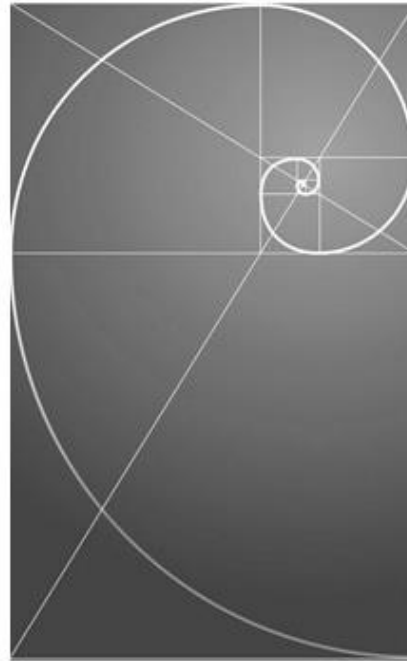
Maak nu vanuit deze afbeelding(en) een schets met een saaie compositie. Maak deze in verf of potlood naar keuze.

Stap 4

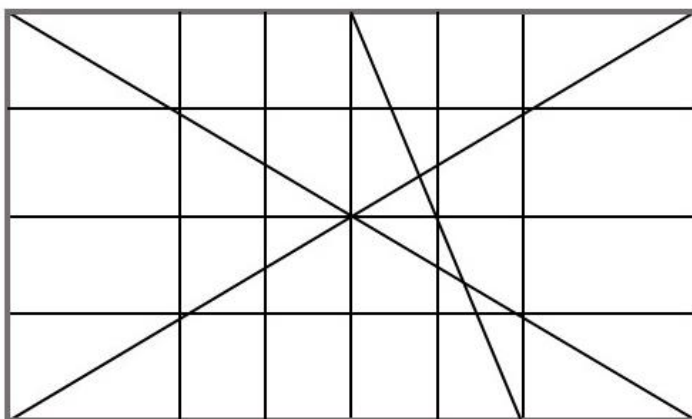
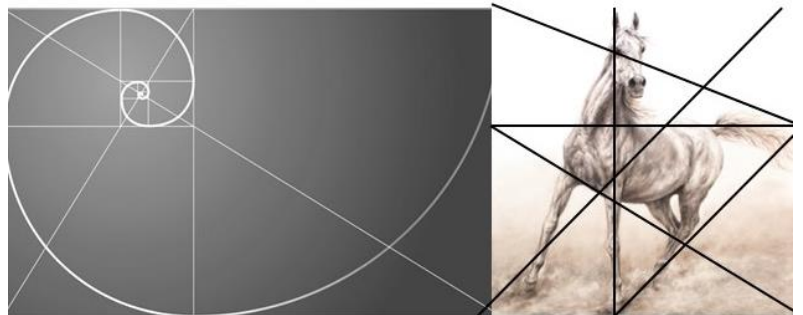
Bekijk het verschil tussen de schetsen bij stap 1 en 2.

Dynamiek en beweging creëren

Er is nog iets dat je schilderij meer spanning en dynamiek kan geven: diagonalen gebruiken. Hoe doe je dat? Door belangrijke punten, zoals ogen, op de diagonaal te leggen. Zoals je kunt zien maak ik daar zelf veel gebruik van!

Het gebruik van richtingslijnen bestaat al heel lang, soms werd er zelfs een hele wiskundige studie op losgelaten, zoals in de tijd dat kunstenaars als Leonardo da Vinci en Michelangelo leefden. Toen was het heel gewoon dat je in meerdere gebieden je genialiteit liet zien, zoals in zowel beeldende kunst als wiskunde.

Eenvoudig gezegd kun je stellen dat het interessant kan zijn om te werken met de gulden snede en diagonalen en gebieden door midden delen. Op kruispunten en lijnen kun je dan richtingslijnen en aandachtspunten op plaatsen.

Kader

Soms werkt het prima om gewoon met een kader van papier over je afbeelding te schuiven of de afbeeldingen bij te snijden in een digitaal bewerkingsprogramma.

Met het tekenen en schilderen naar de werkelijkheid is het ook ideaal om door een kader te kijken, met als bonus dat je minder afgeleid wordt door de omgeving.

Opdracht 2 – dynamiek

Benodigde materialen

- Gebrande omber/zwart, medium, penseel nr. 4/6, palet
- Een afbeelding als voorbeeld

Stap 1

Kies een foto of verschillende foto's als uitgangspunt, waarbij een heel persoon of dier met omgevingsruimte te zien is.

Stap 2

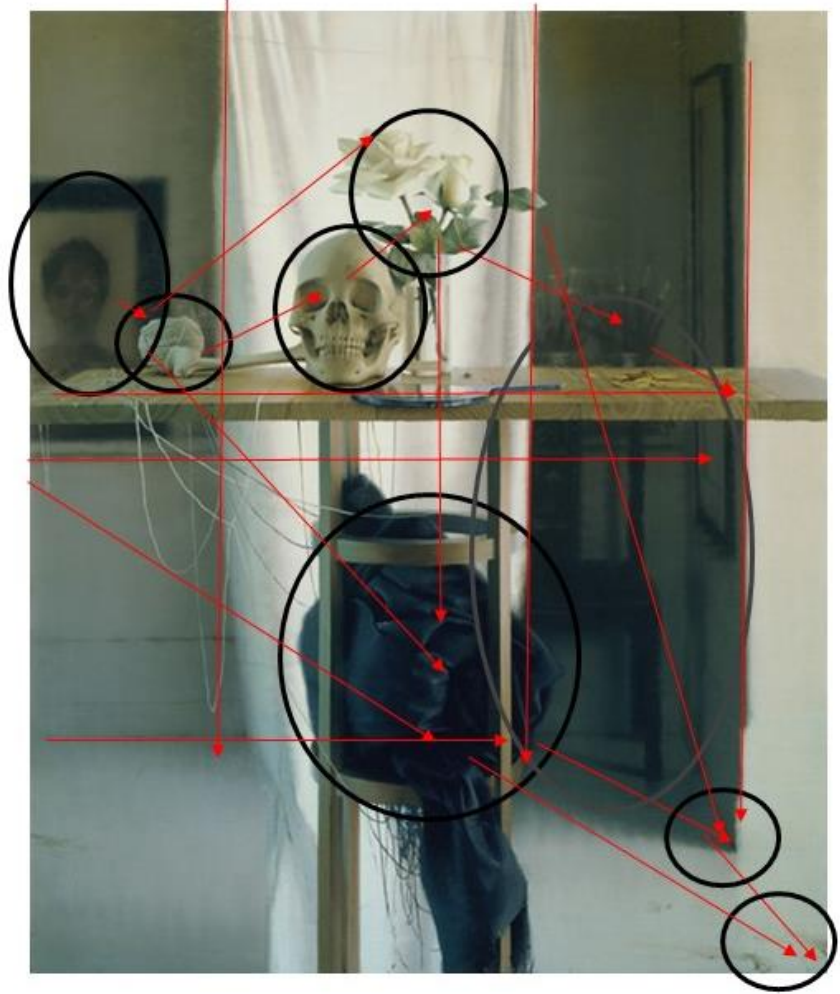
Maak nu vanuit deze afbeelding(en) (een) schets(en) in verf waarin de compositie dynamisch overkomt.

Sturing van het oog door het beeldvlak

Er zijn veel kunstenaars die je oog heel geraffineerd sturen.

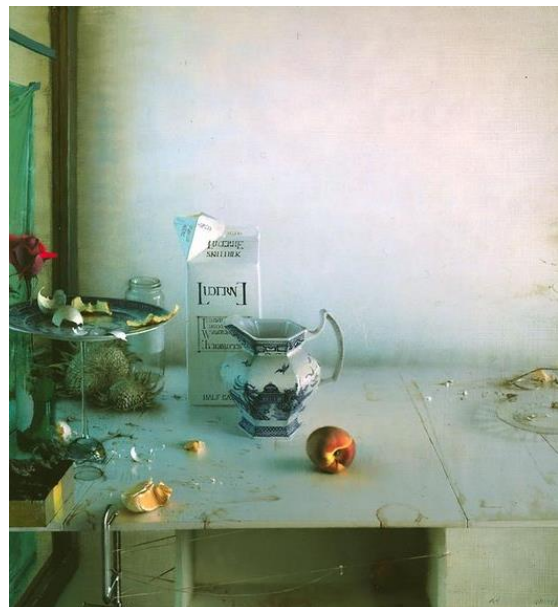
Wij kijken van links naar rechts en van onderen naar boven. Dit heeft te maken met de manier waarop we lezen en schrijven. Als kunstenaar kun je hier heel handig op inspelen.

In deze afbeeldingen laat ik zien hoe [Daniel Sprick](#) je aandacht door het schilderij leidt door middel van de plaatsing van objecten en de bewuste keuze om hier en daar contrast in toon en detaillering te leggen. Ik heb nog niet eens alles aangeduid.

Je kunt de aandacht ergens op vestigen door

1. Het te plaatsen op een snijpunt, de gulden snede of een andere opvallende lijn
2. Daar meer contrast in licht donker te gebruiken
3. Daar meer detaillering te gebruiken
4. Daar meer helderheid in kleur toe te passen
5. Gebruik te maken van onze natuurlijke neiging om in de lees-/schrijfrichting te kijken

Spanning in lijnen

Wat ook heel belangrijk is, is spanning zoeken door een schuine lijn in je compositie te creëren en een andere schuine lijn er haaks op/tegenin te plaatsen om het evenwicht te herstellen.

Denk maar aan iemand die aan een tafel zit met een gekanteld hoofd dat ondersteund wordt door een hand met een arm die op tafel rust. Dat is spannender dan gewoon een recht hoofd van voren.

De drie aangezichten

Ook heeft het invloed van welke zijde je het onderwerp afbeeldt, welk standpunt je inneemt ten opzicht van je onderwerp. Hiermee kun je de emotie die je werk uitstraalt behoorlijk versterken.

De drie aangezichten

1. **en face** > recht van voren
2. **trois quart** > schuin van voren
3. **en profil** > vanaf de zijkant

Wat voor gevoel geeft en face als iemand je aankijkt? Of en face als iemand juist weg kijkt?

Afbeeldingen:
linksboven Chuck Close, rechtsboven
Leonardo Loredan
door Giovanni Bellini en linksonder
Jeff door Robert Bauer, rechtsonder
Marina Vogel

En face kan confronterend overkomen, en profil met een wegstrijkende blik komt juist ontwijkend over.

En profil kan bijvoorbeeld prachtig zijn bij een opvallend gezichtscontour als een stevige neusbrug. Het is maar waar je de aandacht op wilt richten.

De drie standpunten

Hieronder zie je twee werken van [Robert Hannaford](#). Welk gevoel geeft het standpunt links over de persoon en over de persoon en over jou?

En het standpunt rechts?

Een standpunt doet heel veel in de emotie die je wilt uitdrukken en het verhaal dat je wilt vertellen. Maak hier gebruik van!

Afbeeldingen: [Robert Hannaford](#) en [Benjamin Björklund](#).

De drie standpunten op een rij

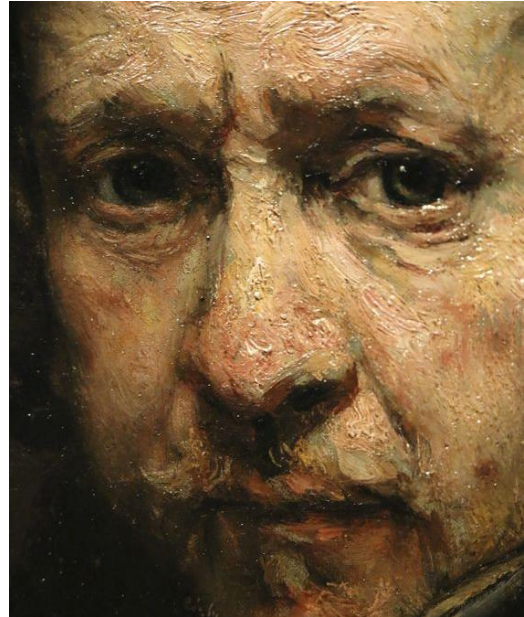
1. Van onderen gezien, ook wel kikvorsperspectief genoemd > nietig, zwak makend effect
2. Van boven, ook wel vogelvluchtperspectief genoemd > dreigend, overheersend effect
3. Recht van voren > neutraal

Inzoomen of uitzoomen

Inzoomen kan een portret veel indringender en spannender maken. Zoom je bijvoorbeeld in op het gezicht, dan krijgt de emotionele uitdrukking meer kracht.

Onderzoek wat voor jouw onderwerp het beste werkt.

Afbeelding: Detail van een zelf-portret van Rembrandt van het Rijksmuseum, Amsterdam.

Opdracht 3 – emotie uitdrukken

Benodigde materialen

- Gebrande omber/zwart, medium, penseel nr. 4/6, palet
- Een verzonnen onderwerp

Stap 1

Kies een emotie die je wilt uitdrukken met een onderwerp.

Stap 2

Onderzoek in eenvoudige schetsen van je onderwerp hoe je door middel van je standpunt, aangezicht en het in- of uitzoomen op je onderwerp de emotie het beste kunt uitdrukken.

Je mag afbeeldingen zoeken om je te helpen bij het schetsen.

Afwijkende composities

Soms kan een afwijkende compositie of standpunt heel krachtig zijn, zoals hiernaast.

Bij de hond en kat is een heel ongewoon punt gekozen door ze helemaal aan de rand onderin te plaatsen. Dit geeft juist een grappig en interessant effect.

De compositie van de afbeelding ernaast is sterk in de vlakverdeling, diagonaal en het ongewone standpunt van boven.

Afbeeldingen: Links door [Akitaka Ito](#) en rechts door [Mouni Feddag](#).

Opdracht 4 – afwijkende compositie

Benodigde materialen

- Gebrande omber/zwart, medium, penseel nr. 4/6, palet
- Een afbeelding als voorbeeld

Stap 1

Kies een foto of verschillende foto's als uitgangspunt, waarbij een heel persoon of dier met omgevingsruimte te zien is.

Stap 2

Maak nu vanuit deze afbeelding(en) (een) schets(en) waarin de compositie uit balans aanvoelt om wat je wilt uitdrukken te versterken.

